

---

## Elena Francis - Consultorio para la mujer

Autor:

Data de publicació: 02-01-2021

**Els despatxos sentimentals d'abans actuaven com a psicòlegs, entrenadors i sexòlegs d'avui, fins i tot quan parlar de sexe estava mal vist o gairebé pecaminós. Entre totes aquestes conselleres, a Espanya va destacar Elena Francis, que durant 36 anys i des de la ràdio va recomanar a les dones l'abnegació, la resistència, mirar cap a un altre costat, fer els ulls grossos, tenir paciència, esperar que les coses canviïn o sacrificar-se per nens i famílies. El programa no era més que la doctrina del franquisme disfressada de càrrec sentimental, tot i que va aconseguir sobreviure al mateix Franco –es va emetre entre 1947 i 1984– i va agonitzar fins a la seva mort, quan es va negar a actualitzar-se i a continuar defensant una moral de postguerra, quan el descobriment, el divorci, el feminisme i la lluita per la llei de l'avortament van vagar lliurement per una Espanya a corre-cuita per desprendre's del seu passat recent.**

Elena Francis, consells per a la dona submissa

Durant 36 anys el seu despatx va dissenyar la dona, mare i esposa del franquisme. Un estudi recorda la figura del 'coach' sentimental més popular de la història d'Espanya.

RITA ABUNDANCIA

04 NOV 2014 07:30

Els despatxos sentimentals d'abans actuaven com a psicòlegs, entrenadors i sexòlegs d'avui, fins i tot quan parlar de sexe estava mal vist o gairebé pecaminós. Entre totes aquestes conselleres, a Espanya va destacar Elena Francis, que durant 36 anys i des de la ràdio va recomanar a les dones l'abnegació, la resistència, mirar cap a un altre costat, fer els ulls grossos, tenir paciència, esperar que les coses canviïn o sacrificar-se per nens i famílies. El programa no era més que la doctrina del franquisme disfressada de càrrec sentimental, tot i que va aconseguir sobreviure al mateix Franco –es va emetre entre 1947 i 1984– i va agonitzar fins a la seva mort, quan es va negar a actualitzar-se i a continuar defensant una moral de postguerra, quan el descobriment, el divorci, el feminisme i la lluita per la llei de l'avortament van vagar lliurement per una Espanya a corre-cuita per desprendre's del seu passat recent.

Pura Sánchez, professora de secundària de llengua i literatura a l'Institut Velázquez de Sevilla, treballa en un estudi vinculat a l'equip d'investigació de la Universitat d'aquesta mateixa ciutat, dins del departament d'antropologia social. El treball és un reflex de la vida íntima de les nostres mares i àvies a través de l'anàlisi de clíniques de ràdio i revistes femenines. Pura espera que la seva recerca tingui èxit i es converteixi, en el futur, en un llibre. Llegir les cartes que les dones de l'època van enviar a Elena Francis amb les seves preguntes, ha estat una de les tasques de Sánchez per elaborar el seu estudi. Unes cartes que identifica amb "missatges de naufragis en una ampolla" i que descriuen un panorama de mestresses de casa soles, relegades a tasques domèstiques i domèstiques i amb poca connexió amb el món. "És quan la dona surt a treballar quan comença a interactuar amb altres companys, a explicar-li els seus problemes i a comparar-se amb ells. En els primers anys de la postguerra el lloc de les dones era a casa i la seva relació amb el món estava sota l'acompanyament dels seus marits", diu Sánchez, "per això molts es van dirigir a l'oficina del Doctor Francis, perquè no tenien ningú per explicar les seves preocupacions, o perquè eren tan greus que temien ser estigmatitzats per això".

---

El gran engany: Elena Francis, entre altres, era un sacerdot (i un psicòleg)

El 1982, quan el programa encara s'escoltava a la ràdio, Gerard Imbert, actualment professor de comunicació audiovisual a la Universitat Carlos III de Madrid, va descobrir en el seu llibre Elena Francis, una oficina per a la transició (Península) el gran engany. L'ànima i el cos de l'oficina no existien, era tot un muntatge que l'Institut Francis Beauty, amb seu a Barcelona, s'havia inventat per anunciar els seus productes. Doña Elena era un ésser fictici i les cartes van ser contestades per un equip d'assessors, entre els quals hi havia un sacerdot i un psicòleg. Posteriorment, a partir de l'any 66, els guions del programa, que es basaven íntegrament en la correspondència, van ser encarregats al periodista i crític taurí Juan Soto Viñolo. Diversos noms van prestar la seva veu al personatge irreal i, entre ells, Maruja Fernández, actriu de doblatge i locutora –va anomenar Anna Magnani, entre altres estrelles– va ser la més emblemàtica. L'única cosa que era cert eren les 20.000 cartes que arribaven cada mes a l'Institut Francis Beauty, de tot Espanya.

L'escàndol que va seguir a la publicació del llibre d'Imbert va ser encobert pel programa, que va emetre un comunicat afirmant que "Elena Francis existeix, és una entitat física. És una dona molt digna, molt preparada i molt afectuosa amb la seva intimitat, que actualment tindrà entre 68 i 70 anys. No és possible parlar amb ella perquè segueix una regla estricta de no concedir entrevistes o aparèixer en públic".

Una noia li va preguntar a Elena "les regles de l'activitat sexual". Francis va respondre: "Lligat a aquesta activitat hi ha la funció més important de la dona, que és la maternitat".

L'homosexualitat, segons Francis: "Un trastorn que les dones podrien posar remei"

Segons Gerard Imbert, "el que inicialment es va concebre com una clínica de bellesa per promocionar la cosmètica de la marca, després es va convertir en un confessional, tot i que el programa s'ajustava a tot. Es parlava de temes domèstics, de cura de la casa, de la moda, de la cuina". Les preguntes anaven des de com aconseguir un xiclet enganxat a un edredó terlenka fins a com preparar un bacallà amb pil-pil. "Una vegada una noia li va preguntar com es posaven les coses a la nevera", diu Imbert, que en el seu llibre recull preguntes curioses dels oients, com ara si els petons d'amor eren dolents. El sexe era un tema tabú, encara que es va al·ludir indirectament, en el camp de les relacions marit-muller. L'obra de Gerard també inclou la pregunta d'una nena de 12 anys, que s'atreveix a preguntar les regles de l'activitat sexual, a les quals Elena Francis respon, "vinculada a aquesta activitat és la funció més important de la dona, que és la maternitat".

En una altra ocasió, l'expert fa una dissertació sobre on ha de dormir la dona casada. Una noia, que surt amb un nuvi més curt que ella i que li prohibeix portar talons, l'anima a tenir moltes il·lusions, "Jo, francament, no el veig per tu"; mentre que una dona que demostra que el seu marit és homosexual i va als bars gais li aconsella "no prestar massa atenció als rumors. Comporta't com si no hagués passat res, perquè el teu marit recuperi la confiança perduda. Extreueu la seva atenció, però sense que ell noti res. Crea un ambient agradable a la casa perquè no senti la necessitat de sortir." Tot i que en altres casos d'homosexualitat, Doña Elena creu que el millor és acudir al metge per curar el 'trastorn'. En matèria d'embarassos prematrimonials l'expert és categòric i "la culpa" o "el fracàs" és sempre

Sophia Loren, en una imatge d'arxiu.

La dona abnegada lligada al matrimoni

Segons Gerard Imbert, "la filosofia del programa era proposar un model de dona desinteressada i patint, dedicada íntegrament a la llar i capaç de qualsevol cosa per salvar la unitat familiar. Infidelitats, abusos, alcoholisme... Tot s'havia de suportar pel bé dels nens i del seu futur". "El matrimoni era un contracte en el qual l'home podia trencar totes les regles però la dona no", diu Pura Sánchez.

Al llarg dels seus 36 anys de vida en l'aire, la pràctica va adoptar diversos formats i temps de durada, que van des de 30 minuts fins a una hora. Es van interpretar cançons dedicades, es van llegir autobiografies o vides de sants, com a models a seguir, però el cos principal del programa consistia a llegir les preguntes dels oients i donar-los consells. Algunes cartes, si se sol·licitaven, van ser contestades per correu, la qual cosa va servir com a confirmació que Doña Francis existia i no era una mera llegenda. Segons Imbert, "el format del programa també complia una funció que subratllava la ideologia del programa. Tot estava molt regulat, la música, la lectura de la pregunta plantejada per l'oient, un breu parèntesi amenitzat per una melodia, en el qual semblava que Doña Francis estava pensant en la resposta i el comentari. És com un ritual, una missa. La veu que donava vida al personatge també va ser acuradament escollida. Havia de ser seriós, amb un cert to entre autoritari i matern, perquè hi havia moltes Elena Francis tancades en una: l'amiga, confident, directora espiritual; però també el censor, el jutge, el repressor. Tot estava amarat de grans dosis de maternalisme".

La rancúnia de les clíniques de l'època

Escotar alguns d'aquests programes pot ser avui un viatge al surrealisme màgic de l'època, però en realitat gairebé totes les clíniques de dones destil·laven la mateixa olor ranci i denigrant per al sexe femení. Un recent programa de RNE sobre el tema en qüestió, titulat Elena Francis, l'oficina de la dona submissa, recorda com hi havia molts espais femenins, en ones de televisió o en revistes, de naturalesa similar. En una d'elles, Carta de España, a la ràdio, la comtessa de Quintanilla, que més tard es convertiria en la comtessa de Romanones –la mateixa que va escriure un

---

llibre dient que havia estat espia dels serveis secrets nord-americans– va respondre a la pregunta de quines qualitats busquen les dones en un home? "Crec que busca les que no té, això està molt equilibrada, perquè les dones són molt emocionals i menys equilibrades. Hem de veure que l'home supera, moltes vegades, les coses que ens falten", argumenta la comtessa, americana d'origen i espanyola del matrimoni, que va sintonitzar molt bé amb el model femení franquista.

De dona a dona va ser un altre programa de RNE, en el qual la senyoreta Teresa, que va arribar de la ciutat, va donar consells d'higiene als habitants d'un petit poble. Espais pensats per a ells, però també escoltats per molts homes, especialment taxistes, mecànics i botiguers. Qualsevol persona que tingués una ocupació que pogués realitzar-la al mateix temps que escoltava la ràdio.

El 1961 els tribunals franquistes van aprovar la Llei de Drets Polítics, Professionals i Laborals de les Dones. Segons Pura Sánchez, "el règim tenia com a objectiu el desenvolupament econòmic i volia passar de l'era de l'autosuficiència a la de fomentar el consum. Necessitava, per tant, que les dones es posessin a treballar per impulsar l'economia i convertir-se en consumidores potencials, que després van comprar un frigorífic o una rentadora. Va ser una nova filosofia, contrària a la de la postguerra, que va portar al retorn de les dones a la llar i va demonitzar les dones republicanes com a membres de la classe obrera". Per descomptat, aquest nou paper de la dona també necessitaria una nova moralitat, però no va ser així. Segons explica el programa de RNE, "anys després de l'aprovació de la llei, el 1966, Pilar Primo de Rivera, delegada nacional de la Secció femenina de La Falange, va aclarir a la ràdio: "el paper principal de la secció femenina és que les dones se centrin. Perquè, sens dubte, en el moment en què la dona ha de treballar, ha d'estudiar, però sobretot aquestes coses, el primer per a una dona casada és la vida familiar, el matrimoni i la cura dels fills. Una dona no pot descuidar l'educació i la cura dels seus fills, de ser companya i amiga del seu marit. Que si ha de treballar, ha de treballar, però sense perdre el més important, que és això".

Certament era difícil concentrar-se, quan d'una banda calia ser modern i posar-se al dia amb altres països -Espanya, en aquell moment, tenia la taxa més baixa de dones treballadores d'Europa- i, de l'altra, seguir sent la dona desinteressada, la principal missió de la qual era prendre el timó de la llar. Però l'oficina d'Elena Francis no va canviar la seva ideologia gairebé res. Segons Pura Sánchez, "si va obrir la mà alguna cosa amb la llei del divorci. Aquí la senyora Francis va aconsellar primer la dimissió, després anar a casa de la mare i, finalment, si les coses estaven molt malament, el divorci. Però va seguir el discurs de la por a Déu i el xantatge emocional amb els nens. També és cert que amb el temps, els casos d'homosexualitat o alcoholisme es van veure més des d'un prisma científic i mèdic i els marits van ser tractats amb aquestes "malalties", com a malalts que van haver de ser curats. I, per descomptat, el sexe continua sent un tema tabú".

Com ens diu el programa de RNE, els últims anys de l'emissió de l'oficina ja van mostrar un canvi social. Alguns oients estaven interessats en l'obra d'Albert Camus; d'altres demanaven la recepta del pollastre chilindrón i molts continuaven signant les seves cartes amb pseudònims com "una dona miserable", "una dona que pateix", "una esclava de l'amor", "un xiulet", "una víctima del seu propi error" o "una pecadora penedida".